TURK ELI

International Scientific Journal

Volume 1 | Special Issue Part 2 | 2026

Manas, Kyrgyz Republic

www.turkeli.science

TURK ELI
INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL

The journal is officially registered as a mass media outlet by the Justice Department of Manas Region under the Ministry of Justice of the Kyrgyz Republic in accordance with Registration Certificate No. 10339 dated March 11, 2024. The journal is registered under the title “TURK ELI” International Scientific Journal and is authorized for publication in Kyrgyz, Turkish, Uzbek, Kazakh and English languages.

Honorary President
Sarvar Ispahi

Editor-in-Chief
Jenishbek Duysheev

Deputy Editor in-Chief
Rahmonali Hasanov

Editorial Board:

Ablat Khodjaev (Prof. Dr.)
Shakimashrip Ibraev (Prof. Dr.)
Shohistahon Uljaeva (Prof. Dr.)
Kubanychbek Kalchakeev (Prof. Dr.)
Abdimajid Madraimov (Prof. Dr.)
Shukhrat Sattorov (Prof. Dr.)
Ibrahim Kush (Dr.)
Faig Elekberli (Dr.)
Erdenebayar Nasanbat (Dr.)
Gulnara Anarbaeva (Dr.)
Nurgul Aldabek (Dr.)
Nurjamal Myrzabaeva (Dr.)
Takhirjan Kazakov (Dr.)
Elmira Hazratkulova (Dr.)
Azamat Kaliev (Dr.)
Abdulvakhidkhon Nuriddinov (Dr.)

About this Special Issue

This Special Issue presents selected papers from the International Scientific Conference
Ijtimoiy fanlar va jamiyat taraqqiyoti:
barqaror rivojlanishning strategik yo‘nalishlari

Technical Editor
Laziz Baxtiyorov

Publisher: turkeli.science
E-mail: editor@turkeli.science

TOSHKENT IQTISODIYOT VA TEXNOLOGIYALARI UNIVERSITETI
TITU
TOSHKENT – 2022
TOSHKENT IQTISODIYOT VA TEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI
IJTIMOIY FANLAR FAKULTETI
IJTIMOIY FANLAR VA JAMIYAT TARAQQIYOTI:
BARQAROR RIVOJLANISHNING
STRATEGIK YO‘NALISHLARI
GLOBAL MIQYOS
STRATEGIYA VA TARAQQIYOT
ILM-FAN VA INNOVATSIYA
JAMIYAT VA INSON KAPITALI
XALQARO ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA
ILM-FAN ORQALI BARQAROR KELAJAK SARI
2026-yil 15-may

Contents

F. T. Baitova	Sociocultural Transformation of Kyrgyz Society: Historical Experience and Contemporary Trends	6
Sh. H. Sattarov	Service Sector Diversification in the Context of Uzbekistan's Digital Economic Transformation	11
R. Hasanov	Ahsikent: A Great Center of Civilization	16
S. Dj. Saidova	From Historical Heritage to Modernity: The Evolution of National Clothing	21
B. R. Karimov	The Contribution of the Timurid Renaissance to the Development of World Civilization	24
Y. Akhmedov	The Security Service in Amir Temur's State: The Foundation of Strategic Stability and Power	27
A. S. Kaliev *N. B. Bazarbaev*	Civic Identity in the Context of Globalization	31
F. Bozorova	The Socioeconomic Essence of Enhancing Public Welfare through Strengthening Household Activity in Uzbekistan	36
G. Y. Şirvanzadə	The History of Pedagogy and the Educational Ideas of Azerbaijani Intellectuals	39
Sh. Yuldoshev	Economic Implications of Government Price Regulation: Benefits, Drawbacks, and Policy Recommendations	41
M. E. Khujamov *S. M. Madumarov*	The Role of Amir Temur in the Education and Upbringing of Youth	44
O. O. Rahmatov	The Role of Social Conflicts in the Formation of Political Risks in Modern Society	46
I. X. Saidova	The Contribution of Women to Supporting Society in the Context of Global Conflict	49
I. B. Kamilova	Development of Communicative Competence in Fifth-Grade Students in Uzbek-Medium Education	52
Sh. U. Amirova	Cognitive and Linguocultural Aspects of Studying Mental Structures in Typologically Different Languages: A Case Study of Russian and Uzbek Proverbs	54
R. R. Rafikova	Methods of Integrated Lessons in Teaching Russian Grammar in Primary and Secondary Schools	59
M. Akhmedova	Methodology for Improving the Study of Ethnopedagogical Elements in the National Education System	61
A. S. Kaliev	Political Analysis of the Expansion Russian Empire on the Formation of the Civil Identity in Kyrgyz People	66
K. Yuldoshev	Sahibqiran Amir Temur in Karmana	72
V. A. Bekmurodova	Developing Oral Communication Skills among Uzbek School Students through the Comparative Study of Russian and Uzbek Speech Etiquette	74
F. B. Ismailova	The Role of Social Sciences in Societal Development: The Integration of Human Capital, Economic Reforms, and Digital Transformation	78
A. Kenjaeva	Effective Audio Formats for Developing Foreign Learners' Oral Communication Skills	81
Ch. Eshboboeva	Social Sciences and Societal Development: Strategic Directions for Sustainable Development	83
S. Burxonova	Methodological Approaches to the Study of Ethical Values in Pedagogy	86
S. Aliyev	The Role of Well-Being Psychology in Psychotherapy	88

Methodology for Improving the Study of Ethnopedagogical Elements in the National Education System

Akhmedova Masturakhon (Master Student)[1]

[1.] Tashkent International University of Financial Management and Technologies
Tashkent, Uzbekistan

Abstract.
This article examines the role of ethnopedagogical elements within the national education system and analyzes effective approaches to their study and integration into the educational process. Particular attention is given to the development of methodological recommendations aimed at enhancing teaching and learning practices through the application of ethnopedagogical principles. The study also discusses the structural components of educational content and emphasizes the importance of incorporating national traditions, customs, and cultural values into educational activities. Furthermore, it highlights that the study of one's own culture as well as the cultures of other nations serves as a foundation for fostering tolerance, intercultural dialogue, and mutual understanding among representatives of diverse ethnic communities. The findings underscore the significance of ethnopedagogical approaches in strengthening national identity while promoting inclusive and culturally responsive education.
Keywords: national education, ethnopedagogy, cultural traditions, national values, teaching methodology, upbringing, education system, intercultural dialogue, tolerance, cultural heritage

Milliy tarbiya tizimida etnopedagogika elementlarini o‘rganishni takomillashtirish metodikasi

Axmedova Masturaxon (magistrant)[1]

[1.] Toshkent xalqaro moliyaviy boshqaruv
va texnologiyalar universiteti
Toshkent, O‘zbekiston

Annotatsiya.
Ushbu maqolada milliy tarbiya tizimida etnopedagogika elementlarining o‘rni, ularni ta’lim jarayonida samarali o‘rganish va joriy etish masalalari tahlil qilinadi. Shuningdek, etnopedagogik yondashuv asosida ta’lim-tarbiya jarayonini takomillashtirishga qaratilgan metodik tavsiyalar ishlab chiqiladi. Ta’lim tarkibining tarkibiy qismlari haqida gap boradi. O’z xalqi va boshqa xalqlarning madaniyatini o’rganish turli millat vakillari o’rtasida bag’rikenglik, madaniy muloqotni shakllantirish zarurligiga asoslanganligi qayd etiladi.
Kalit so‘zlar: milliy tarbiya, etnopedagogika, an’analar, qadriyatlar, ta’lim metodikasi, tarbiya, ta’lim tizimi, an’ana

Bugungi globallashuv sharoitida milliy o‘zlikni saqlab qolish va yosh avlodni milliy ruhda tarbiyalash muhim pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Shu nuqtayi nazardan, etnopedagogika milliy tarbiya tizimining ajralmas tarkibiy qismi sifatida namoyon bo‘ladi. Etnopedagogika xalqning asrlar davomida shakllangan tarbiya tajribasi, urf-odatlari, an’analari va qadriyatlariga tayangan holda ta’lim-tarbiya jarayonini tashkil etishni nazarda tutadi. Etnopedagogika — bu xalqning asrlar davomida shakllangan tarbiya tajribasi, urf-odatlari, an’analari, marosimlari, og‘zaki ijodi hamda milliy qadriyatlariga asoslangan pedagogik bilimlar tizimidir. U millatning ma’naviy merosini yosh avlodga yetkazishda muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi.

1. Milliy tarbiya tizimida etnopedagogikaning nazariy asoslari Milliy tarbiya tizimi jamiyatning ijtimoiy-madaniy ehtiyojlari asosida shakllanadi. Etnopedagogika esa ushbu tizimda xalq pedagogikasining ilmiy talqini sifatida xizmat qiladi. Uning asosiy vazifasi – yoshlarni milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalashdir.

2. Etnopedagogika elementlarini o‘rganishning hozirgi holati Amaldagi ta’lim jarayonida etnopedagogika elementlaridan foydalanish yetarli darajada tizimlashtirilmagan. Ko‘pgina hollarda xalq og‘zaki ijodi, milliy urf-odatlar va marosimlar fragmentar tarzda qo‘llanilmoqda. Bu esa mazkur elementlarni o‘rganish metodikasini takomillashtirish zaruratini yuzaga keltiradi.

3. Etnopedagogika elementlarini o‘rganishni takomillashtirish metodikasi Etnopedagogika elementlarini o‘rganishni takomillashtirish uchun quyidagi metodik yondashuvlar taklif etiladi: interfaol ta’lim usullaridan foydalanish, milliy qadriyatlarga asoslangan dars ishlanmalarini ishlab chiqish, amaliy mashg‘ulotlarda xalq an’analari va marosimlarini modellashtirish.

Milliy tarbiya tizimida etnopedagogika elementlarini o‘rganish O‘zbekiston ta’limida milliy qadriyatlar va xalq pedagogikasini takomillashtirishga qaratilgan muhim yo‘nalishdir. Bu jarayon xalq og‘zaki ijodi, urf-odatlar va an’anaviy tarbiya vositalarini zamonaviy metodlar bilan integratsiya qilishni nazarda tutadi.

Etnopedagogika etnik guruhning ta’lim-tarbiya tajribalarini, oilaviy an’analar va milliy qadriyalarni o‘rganuvchi fan sifatida ta’riflanadi. U milliy tarbiyaning etnopedagogik qirralarini, masalan, xalq og‘zaki ijodi va urf-odatlarni ta’lim tizimiga kiritishni o‘z ichiga oladi.

Takomillashtirish metodlari

O‘rganishni takomillashtirish interfaol keys-studilar, seminarlar, loyihalar va mustaqil ishlar orqali amalga oshiriladi. Masalan, talabalar milliy tarbiya mavzularida taqdimotlar

tayyorlab, xalq pedagogikasi manbalaridan (maqollar, ertaklar, o‘yinlar) foydalanib, etnomadaniy kompetentsiyani shakllantiradilar.

Etnopedagogika elementlarini dars rejasiga kiritish milliy tarbiya va xalq pedagogikasini zamonaviy ta’lim jarayoniga uzviy integratsiya qilish orqali amalga oshiriladi. Bu jarayonda milliy urf-odatlar, xalq o’yinlari, maqollar va bayram marosimlari darsning maqsadi, vazifalari va usullariga mos ravishda joylashtiriladi.

Dars rejasi struktura

Dars rejasida etnopedagogika elementlari kirish, asosiy qism va xulosaga taqsimlanadi. Kirishda mavzuni milliy qadriyatlar bilan bog’lash uchun maqol yoki xalq ertagidan foydalaniladi, asosiy qismda interfaol usullar (bahs-munozara, o’yinlar), xulosada esa aks etgan bilimlarni mustahkamlash uchun ritual marosimlar qo’llaniladi.

Integratsiya usullari

• Xalq maqollari va hikmatlar orqali yangi tushunchalarni izohlash, masalan, “Ota-onang — toji-taxting” mavzusida munozara o’tkazish.

• Milliy o’yinlar va rituallarni (Navro’z marosimlari, “Vatanni sevmoq iymondandir” bayrami) amaliy mashg’ulot sifatida kiritish.

• Urf-odat va bayramlarni (Ramazon hayiti, Yosh fuqarolar bayrami) darsning tarbiyaviy qismiga singdirish, o’quvchilarda vatanparvarlikni shakllantirish. Dars uchun etnopedagogik maqsadlar milliy qadriyatlar va xalq pedagogikasini o‘rganish orqali o‘quvchilarda vatanparvarlik, axloqiy fazilatlar va madaniy o‘zlikni shakllantirishga qaratilgan. Kompetensiyalar esa bilim, ko‘nikma va malakalarni egallashni, shu bilan birga milliy an’analarga hurmatni o‘z ichiga oladi.

Etnopedagogik maqsadlar

Etnopedagogika darslarining maqsadlari xalq pedagogikasining ta’lim-tarbiyaviy imkoniyatlarini o‘rganish orqali kasbiy-pedagogik tayyorgarlikni oshirishdir. Asosiy maqsadlar quyidagilar: barkamol shaxsni shakllantirish, milliy qadriyatlar va fazilatlarni singdirish, ma’naviy yetuk mutaxassis tayyorlash.

• Har tomonlama yetuk inson tarbiyalash.

• Milliy madaniy-tarixiy qadriyatlar va urf-odatlariga hurmatni shakllantirish.

• Yoshlarda Vatanga muhabbat, mehnatsevarlik va axloqiy fazilatlarni rivojlantirish.

Kompetensiyalar ro‘yxati

Etnopedagogik kompetensiyalar tarbiyachining kasbiy faoliyatida xalq pedagogikasidan foydalanish qobiliyatlarini o‘z ichiga oladi. Ular bilim sohasi, ko‘nikmalar va malakalarga bo‘linadi.

Etnopedagogik maqsadlar uchun baholash mezonlari o‘quvchilarning milliy qadriyatlar va xalq pedagogikasini o‘zlashtirish darajasini, shuningdek, amaliy ko‘nikmalarini aniqlashga yo‘naltirilgan. Ular ko‘pincha reyting tizimi (5 yoki 100 ballik), rubrikalar va kuzatuv jurnallari asosida amalga oshiriladi, bu orqali bilim, munosabat va faollik baholanadi.

Asosiy baholash mezonlari

Baholash milliy o‘zlikni anglash, axloqiy fazilatlar va vatanparvarlikni shakllantirish maqsadlariga mos ravishda quyidagi mezonlarga asoslanadi.

• Maqsadga erishish darajasi: O‘quvchi xalq maqollari, urf-odatlar yoki o‘yinlarni to‘g‘ri talqin qila oldimi (masalan, “Vatanni sevmoq iymondandir” g‘oyasini tushunish).

• Amaliy ko‘nikmalar: Etnopedagogik elementlarni darsda qo‘llash qobiliyati, munozarada ishtirok etish va milliy rituallarni taqlid qilish.

• Tarbiyaviy natija: O‘quvchining munosabati o‘zgarishi, masalan, milliy bayramlarga hurmat yoki mehnatsevarlik fazilatlari namoyonligi.

Baholash turlari va ko‘rsatkichlari

Etnopedagogik darslarda baholash joriy, oraliq va yakuniy nazorat sifatida o‘tkaziladi. Formativ va summativ baholash mezonlarini ajratish etnopedagogik maqsadlarda o‘quv jarayonini doimiy takomillashtirish va yakuniy natijalarni baholash o‘rtasidagi farqni aniqlashga asoslanadi. Formativ baholash jarayonni, summativ esa natijani o‘lchaydi.

Asosiy farqlar

Formativ baholash dars davomida o‘tkazilib, mulohazalar berish va xatolarni tuzatishga yo‘naltirilgan bo‘lsa, summativ yakuniy nazorat (imtihon, loyiha) orqali umumiy yutuqlarni aniqlaydi.

• Formativ: Doimiy kuzatuv (savol-javob, munozara), maqsad — milliy qadriyatlar o‘zlashtirilishini yaxshilash.

• Summativ: Yakuniy test yoki taqdimot, maqsad — kompetensiyalar egallanganligini tasdiqlash.

Mezonlarni ajratish usullari

Mezonlarni quyidagi jadval bo‘yicha farqlang: formativni jarayon ko‘rsatkichlariga, summativni natija ko‘rsatkichlariga bog‘lang.

Insoniyat tarixining har bir bosqichida rivojlanish yo nalishi ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotning metodologik birligi qonuniyati asosida belgilangan. Ushbu qonuniyat jamiyatda hukm surgan ijtimoiy-iqtisodiy qarashlar, g’oyalar va ideallar asosida ijtimoiy ong shakllari bo’lgan fan, san’at, madaniyat, ishlab chiqarish va turmush tarzi rivojlanishiga omil bo‘lgan. Shu tariqa tarixiy taraqqiyot davomida barkamol shaxsni tarbiyalash va voyaga yetkazish yuzasidan to’plangan boy ma’naviy meroslar xalq pedagogikasida o’z ifodasini topib bo‘lgan, pedagog kadrlarni tayyorlashda aynan shu ma’naviy meros - xalq pedagogikasining ta’lim-tarbiyaga oid asosiy g’oyalari bilan tanishtirish orqali ularda pedagogik faoliyatda samarali foydalanishga zamin tayyorlaydigan bilim, ko’nikma va malakalami egallashlariga asosiy e’tibomi qaratishimiz zarurdir.

Markaziy Osiyo xalqlari, xususan, o’zbek xalqi va uning madaniyma’rifiy taraqqiyoti asrlar davomida rivojlandi, tarbiya g’oyalari turli davrlardagi ijtimoiy-siyosiy jarayonlar mohiyatini o’zida mujassamlashtirdi. Xalqimiz yaratgan ana shu ma’rifiy fikr va g’oyalar, ta’limtarbiyaga oid boy meros minglab avlodlarni umuminsoniy fazilatlar ruhida tarbiyaladi. Demak, ajdodlarimiz merosi bolgan xalq pedagogikasini xalq donishmandligi va odobnomasining nodir sohasi deyilishi bejiz emas.

Tahlil va natijalar. Xalq pedagogikasi asrlar davomida avlod-ajdodlarimizning axloqiy, ma’rifiy shakllanishi va kamolotida muhim o’rin tutgan. Chunonchi, xalq o’zining ma’naviy-ma’rifiy, badiiy-estetik qarashlari, falsafiyaxloqiy tushunchalari, hayotiy, ta’lim-tarbiyaviy xulosalarini xalq pedagogikasida aks ettirgan. Xalq pedagogikasining muhim yo’nalishi milliy tarbiyani amalga oshirishdir, muhim xususiyatlaridan biri esa millatga xos bo‘lgan xususiyatlarning saqlanishini ta’minlash sanaladi. Shuni qayd etish kerakki, xalq pedagogikasidagi pedagogik qarashlar, allomalarimiz tomonidan ta’lim-tarbiya jarayonini tashkil etish va o’qituvchining insoniy fazilatlari va kasbiy tayyorgarligi xaqidagi bildirilgan fikrlar hozirgi kunda ham o’z qimmatini yo qotmagan. Insoniyat jamiyatining barcha bosqichlarida barkamol shaxsni voyaga yetkazish dolzarb muammolardan biri bo’lib kelgan. Xalqimiz pedagogik qarashlarining tahlili bu borada juda boy ma’naviy - ma’rifiy meros mavjudligini ko’rsatadi. Demak, bo’lg’usi pedagogik kadrlami xalqimizning ta’lim-tarbiva nazarivasi va amalivoti

bo’vicha to’plagan boy ma’naviy-ma’rifiy meros va

Mazkur jarayonda quyidagilar o’rganiladi: - xalqimizning ma’naviy-ma’rifiy va milliy qadriyatlari; -oilada farzand tarbiyasi, tarbiya metodlari, usul va vositalari; -o’zbek xalqining axloqiy me’yorlari, muomala madaniyati; - xalq pedagogikasida tabiat va inson munosabatlari, sog’lom turmush tarzining aks etishi; - buyuk mutafakkirlaming pedagogik g’oyalari; -xalq og’zaki ijodi va dostonlarning tarbiyaviy ahamiyati; -milliy urf-odatlar, marosimlar, an’analar, udumlar, xalq o’yinlari va o’yinchoqlarining tarbiya vositasi sifatidagi o’mi; - xalq pedagogikasida diniy ta’ limotlar; -xalq pedagogikasida xalq amaliy san’ati, hunarmandchiligi va h. Xalq pedagogikasi fanining asosiy maqsadi - bo’lg’usi pedagogik kadrlarda pedagogik tafakkumi shakllantirish va kengaytirish, xalqimizning o’qitish jarayonini tashkil etish va tarbiya nazariyasi bo’yicha to’plangan boy ma’naviy-ma’rifiy merosi va pedagogik garashlari, ta’limiy-tarbiyaviy imkoniyatlari bilan tanishtirish orqali ularning kasbiy-pedagogik tayyorgarligini orttirishdir. Fanning vazifalari - xalq pedagogikasining ta’lim-tarbiyaga oid boy tajribasi, tarbiya usullari, insoniy fazilatlar va qadriyatlar, xalq pedagogikasining sharqona va turkona an’analari, ta’lim-tarbiya jarayonlarining xalq og zaki ijodida, milliy urf-odatlarda, diniy ta’limotlarda ifodalanish masalalarini organish hamda kelajak avlodga uning mazmun-mohiyatini tushuntirishdan iborat. O’zbek xalqining o’mishdagi tarixiy tajribasi, ma’naviy, madaniy, ijtimoiy hayoti, oilada farzand tarbiyasi bilan bog’liq masalalami ilmiy jihatdan to la bilish uning kelajakdagi taraqqiyot yolini aniq belgilab beradi. Ana shu ma’naviy merosning bir ko’rinishi bolgan xalq pedagogikasi obidalari faqat pedagogik xaqiqatlar majmuasigina bo’lib qolmay, balki xalqimiz unda o’z ideallari hamda muhim didaktik prinsiplarini ham aks ettirgan. Shu o’rinda turli xalqlar pedagogikasi bilan shug’ullanuvchi etnopedagogika fani haqida to’talib o’tsak. Etnopedagogika – etnik guruhlarning ta’lim tarbiya borasidagi tajribalari, oila, urug’, avlod, millatning qadimiy qadriyatlariga ma’naviy, botiniy va zohiriy qarashlari haqidagi fandir. U xalq pedagogikasidan zamonaviy sharoitlarda foydalanish yoMlarini ko’rsatadi, etnik guruhlarning bu boradagi tajribalarini yig’adi va tatbiq etadi. Boshqacha qilib aytganda, etnopedagogikani turli xalqlar tarbiyasining tarixi va nazariyasi sifatida ko’rish mumkin.

Barcha xalqlarda benazir aql, xushmuomalalik, mardlik, xaqgoylik, mehnatsevarlik.

Vatanga muhabbat, xalqiga sodiqlik kabi xislatlar yuqori baholanadi.

G.N.Volkovning ta’kidlashicha, «Har bir xalqning kuchli va o’ziga xos jihatlarini ta’kidlovchi stereotip tavsiflar hozirgi kungacha o’z ahamiyatini yo’qotgan emas».

Nemischa batartiblik, amerikacha ishbilarmonlik, fransuzcha xushmuomalalik, inglizcha rasmiyatchilik, o’zbekcha mehmondo’stlik kabi ijobiy fazilatlar shular jumlasidandir.

O’tmishning buyuk pedagoglari xalqning pedagogik qarashlari va pedagogik tajribalami o’rganishga juda ko’p e’tibor berganlar. Klassik pedagoglaming ta’kidlashicha, xalq pedagogikasi tarbiya haqidagi fanni boyitadi, uning tayanchi va asosi bo’lib xizmat qiladi.

Xalq pedagogikasi o’z navbatida etnopedagogikaning predmetidir. U pedagogik fanlaming yuzaga kelishi va rivojlanishi uchun asos bo’lib xizmat qiladi. Badiiy adabiyotning yaratilishi bilan og’zaki ijod bartaraf etilmagani kabi pedagogik fanlar ham xalqning kundalik hayotidan pedagogik qarashlami siqib chiqara olmadi. Pedagogik fanlar va xalq pedagogikasi o’zaro munosabatga kirishdi, bir-birining rivojlanishiga yaxshi ta’ sir qildi va buning natijasi o’laroq pedagogik madaniyat vujudga keldi. Xalqlaming pedagogik madaniyati bilan juda qiziqgan rus yozuvchisi V.G.Belinskiy: «Har bir millatning o’ ziga xosligi, asosan faqat shu millatga xos dunyoqarash, din, til, urf-odatlar va an’analardir», - deydi. O’tmishda yig’ilgan ma’rifiy boyliklami buyuk faylasuf Gegel «o’zidan kuch taratuvchi ona yer» bilan taqqoslagan. Uning ta’kidlashicha, «ilm-fan va ta’limning har bir yangiligi uning qadimiylikka murojaatidan kelib chiqadi». Demak, madaniyatning. jumladan pedagogik madaniyatning an’anaviyligi xalqlaming yuqori madaniyatining muhim belgisidir. Buyuk alloma Abu Nasr Forobiy: «Xalqlaming o’ z qadimiy madaniyatiga e’tibori va giziqishning uyg’onishi ularning xaqiqiy donoligidan dalolatdir. Demak, xalq pedagogikasi xalq ommasining turmush faoliyati jarayonida to’plangan va avloddan-avlodga o’tib kelayotgan tarbiya borasidagi tajriba va bilimlari yig’ indisidir. Folklorshunos T.Mirzaev ta’rifi bilan aytganda: «Xalqimiz antik davr va o’tgan asrlarning klassik epopeyalari «lliada» va «Odisseya», «Maxobxorat» va «Ramayana», «Igor jangnomasi» va «Shohnoma», «Manas» va «Jangar» kabi shoh asarlar bilan bellasha oladigan va ular bilan teng turgan hayratomuz dostonlarga, rang-barang ertaklarga, xalqning hayot tajribalarini o’zida mujassamlashtirgan ajoyib maqol va matallarga, juda ko’p topishmoqlar, latifalarga egaki, bular ma’naviy boyligimiz, zo’r iftixorimizdir». O’rta Osiyo xalqlari, shu jumladan o’zbek xalqi boshqa xalqlar kabi moddiy-ma’naviy boyliklar yaratuvchi ijodkor xalq. «Xalqimizning ma’naviy madaniyatidan biri bolgan xalq pedagogikasining eng ilg’or va eng noyob fikr va mulohazalari, tarbiya borasida qo’llanib kelingan usul, vosita, ko’nikma va malakalar bizning zamonamizda ham o’z qimmati va ahamiyatini yo’qotmagan» Xalq pedagogikasi tom ma’nosi bilan umuminsoniy, xalqchil pedagogikadir. Uni xalqlar tarixi, xalq falsafasi, psixologiyasi, etnografiyasi, va xalq tibbiyotidan tashqarida tasavvur qilib bo’lmaydi. Shuningdek, xalq pedagogikasi o’zining udumshunoslik, elshunoslik, qadrshunoslik, ruhshunoslik, mumtoz adabiyot, san’at, og’zaki ijod kabi fan sohalaridagi eng yaxshi namunalarni, hayotning, tafakkurning, odobahloq, ta’lim-tarbiyaning hamma jabhasini qamrab oladi. Xalq pedagogikasining bunchalik ta’sir kuchi, ahamiyati va yashovchanligining boisi, «birinchidan uning hayotiyligi, ta’sirchanligi, serqirra, serma’noligida bo’lsa, ikkinchidan, uning bevosita xalq tomonidan mavjud hayot jarayonida jonli an’analarda yaratilishi, hayot, inson muammolarini gamrab olishi, tarbiyaning eng dolzarb masalalari yechimini hal qilishga garatilgani, uchinchidan, umuminsoniy yo’nalishga, umumbashariy g’oya maqsadlarga qaratilganidadir».

Vatanimizga mukammal, axlogan pok, har tomonlama yetuk, o’z xalqi va vataniga fidoiy, jismoniy barkamol yoshlarni tarbiyalashda xalq pedagogikasining barcha imkoniyatlaridan foydalanish masalalari mazkur fanni o’rganish maqsadini belgilab beradi. Chunonchi milliy va ma’naviy qadriyatlar mohiyatini kelgusi avlodga tushuntirish ham muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Ma’lumki, qadriyatlami yaratuvchi ham, avloddan-avlodga yetkazuvchi ham

Tadgiqotning ilmiy yangiligi quyidagilardan iborat: bo’lajak o’qituvchilarda etnopedagogik kompetensiyalarni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari ta’lim muhitini milliy-ma’naviy ruhda tashkil etishdagi etnomadaniy talablar mazmunini oddiydan murakkabga qarab bosqichlarga bo’lish, shaxsiy va ijtimoiy jihatlarini ta’limiy-rivojlantiruvchi maqsadlar bilan izchil uyg’unlashtirishni transformatsiya qilish orqali aniqlashtirilgan; zamonaviy bilimlar kontekstida “Boshlang’ich ta’lim pedagogikasi” fanini o’gitishning etnodidaktik imkoniyatlari talabalarning milliy identiteti,

madaniy qadr-qimmati, akademik bilimlari, o‘z madaniyatiga nisbatan qiziqish va hurmatini rivojlantiruvchi etnopedagogik tafakkur, milliy g’oyaga sodiqlik, madaniy ong va etnomadaniy muloqot qobiliyatlarini o’z ichiga oluvchi “innovatsion madaniy-axloqiy integratsiya” komponentlarini aniqlash orqali ilmiy asoslangan; bo’lajak o’gituvchilarda etnopedagogik kompetensiyalarni rivojlantirishga yo’naltirilgan ta’lim modeli mahalliy va global madaniyatlarni integratsiyalovchi “360 daraja” fikr-mulohaza yuritishga oid baholash mezonlarining reproduktiv, produktiv, aksiologik, akmeologik darajalarini aniqlash va rivojlantirishga yo’naltirilgan “Etnomadaniyat orqali ta’lim” platformasini yaratish asosida takomillashtirilgan; yo’naltirilgan ta’lim mazmuni talabalarda madaniy mulogot va tolerantlik salohiyatini oshirishda milliy-didaktik kutubxona va virtual laboratoriyalardan foydalanishga asoslangan o’quy jarayoni paradigmasini tizimli tashkil etuvchi “flipped classroom” texnologiyasini joriy etish orqali takomillashtirilgan.

Tadqiqotning amaliy natijalari:

Bo’lajako’qituvchilarningetnopedagogikkompetensiyalarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish bo’yicha erishilgan ilmiy natijalar asosida: bo’lajak o’qituvchilarning etnopedagogik kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari etnomadaniy talablar mazmunini oddiydan murakkabga qarab bosqichlarga bo’lish, etnomadaniyatning shaxsiy va ijtimoiy jihatlarini ta’limiy-rivojlantiruvchi maqsadlar bilan izchil uyg’unlashtirish orqali aniqlashtirilgan xulosalardan 60110500 - Boshlang’ich ta’lim yo’nalishi bo’yicha tahsil olayotgan bakalavriat talabalari uchun yaratilgan “Boshlang’ich ta’lim pedagogikasi” darsligi mazmuniga singdirishda foydalanilgan. (O’zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligining 2024-yil 7-maydagi 149-sonli buyrug’i, Nº149110 guvohnoma). Natijada, bo’lajak o’qituvchilarda etnopedagogik kompetensiyalarni rivojlantirish orqali milliy qadriyatlarni anglash, o‘zlikni tanish, mentalitet va xalq madaniyatiga hurmat, shuningdek vatanparvarlik tuyg’ularini rivojlantirishga yo’naltirilgan ta’limiy mazmun muayyan darajada boyitilishiga erishildi; zamonaviy bilimlar kontekstida “Boshlang’ich ta’lim pedagogikasi” fanining etnodidaktik imkoniyatlari etno-pedagogik tafakkur, milliy g’oyaga sodiqlik,

madaniy ong va etno-madaniy muloqot qobiliyatini o’z ichiga oluvchi “madaniy-axlogiy integratsiya” komponenti bilan boyitilganligi ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalardan “Xalq pedagogikasi” darsligi mazmuniga singdirishda foydalanilgan.

yo’nalishida tahsil olayotgan talabalar uchun tayyorlangan madaniy xilma-xillikka asoslangan ijtimoiy muloqot kompetensiyasi rivojlantirish usullaridan foydalanish orqali ularda madaniy sezgirlikni anglash, tanqidiy va ijodiy fikrlash ko’nikmalarining rivojlanish darajasi oshdi; bo’lajak o’qituvchilarning etnopedagogik kompetensiyalarini rivojlantirishning didaktik tamoyillari ko’pfaktorli monitoring tizimi hamda “360 daraja” fikr-mulohaza yuritishga oid baholash mezonlarining aksiologik, produktiv, reproduktiv, akmeologik darajalarini maqsadli belgilash asosida takomillashtirilgan tavsiyalardan 60110500 Boshlang’ich ta’lim yo’nalishida tahsil olayotgan bakalavriat talabalari uchun yaratilgan “Qiyosiy pedagogika” nomli darslik mazmunini boyitishda foydalanildi. (O’zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligining 2022-yil 25-noyabrdagi 388-sonli buyrug’i, Nº388-125 guvohnoma), Natijada talabalar turli madaniyatlar bilan tanishish jarayonida yangicha fikrlash, innovatsion qarashlar ilgari surish, shuningdek, o’z dunyogarashini kengaytirish, kreativ yondashuvni rivojlantirish kabi muhim kompetensiyalarni egallashga erishdilar. Tadqiqot natijalarining aprobatsiyasi. Tadqiqot natijalari 2 ta xalqaro.

Ta’lim - bu shaxsning xarakterini, shaxsiyatining fazilatlarini shakllantirish uchun shart-sharoitlarni ataylab yaratish yoki sozlash, va birinchi navbatda, odamlarning tashgi dunyosi bilan shaxsiy munosabatlar tizimiga ta’siri pedagogika aksiyomasidir.

Tolerantlikni tarbiyalash o’quvchilarning boshqa odamlar bilan konstruktiv hamkorlik qilishga tayyorligini tarbiyalashdir. Shuning uchun “ farzandlarimizni zararli va begona ta’sirlardan himoya qilish”, mustaqil fikrlaydigan yoshlarni o’zlarining qat’iy e’tiqodlari va hayotga bo’lgan qarashlari, ular atrofida sodir bo’layotgan barcha narsalar bilan tarbiyalash kerak.

Millatlararo munosabatlar madaniyatini rivojlantirishga va etnik munosabatlarni uyg’unlashtirishga e’tibor ijtimoiy hayotdagi salbiy jarayonlarni bartaraf etish, jamiyatda millatlararo munosabatlar madaniyatini shakllantirish va

O’zbekistonning ko’p millatli davlat sifatida geosiyosiy mavqeidan kelib chiqadi.

Bugungi kunda o’quvchilaming ko’p millatli tarkibi bo’lgan o‘quv-tarbiya muassasasidagi ta’limning mazmuni uchta bir-biriga bog’liq komponentlarsiz amalga oshirilmaydi: har bir xalqning an’anasini hisobga olgan holda va etno-yo naltirilgan shaxsni shakllantirishga yo’naltirilgan ta’limni hisobga olgan holda har bir imkoniyat o’z-o’zini aniqlash.

Natijada, ta’lim tizimining maqsadi umumiy o’rta ta’lim olish va o’quvchilarni milliy madaniyat, til, tarix va an’analarga jalb qilishdir. O‘z xalqi va boshqa xalqlarning madaniyatini o’rganish turli millat vakillarining bag’rikenglik, madaniy muloqotini shakllantirish zarurligiga asoslanadi. Ushbu tizim milliy madaniyatning boyligini to liq ifodalovchi ta’lim mazmuniga bunday yondashuvni talab qiladi.

Bundan tashqari, amalga oshirilgan islohotlarga qaramay, respublika maktablarida, ya’ni: 1. Har bir talabaning rivojlanishiga va o’quvchilarning bo’sh vaqtlarida ishtirok etishiga asoslangan ta’lim va tarbiya ishlariga ommaviy yondashishga asoslangan shaxsiy yo’naltirilgan yondashuv o’rtasida.

2. Zamonaviy bilimlar jamiyatdagi global o’zgarishlarga qaratilgan shaxsiyatning rivojlanishiga to’sqinlik qiluvchi tadqiqot, qidiruv ishlarini talab qilmaydigan eski uslub bilan taqdim etiladi.

3. Hali ham milliy keskinlik va xalqlarning ma’naviy-axloqiy qadriyatlarini tiklash, ularning tinchlikda yashash istagi o’rtasida. Ushbu qarama-qarshiliklarni hal qilish maktab sharoitida ushbu muammoni hal qilish uchun ma’qul bo’lishi mumkin bo’lgan yangi ta’lim va tarbiya usullarini topish tekisligida yotadi.

Shu maqsadda “ta’lim etnopedagogikasi” mavzusida tajriba maydonchasi tashkil etildi, unda etnopedagogik ta’lim sharoitida o’quvchilarga ijodiy bilimlar uchun sharoitlar taqdim etiladi: ularni asrlar davomida to ‘plangan ma’naviy qadriyatlarga kiritish; shaxsiy, ma’naviy fazilatlarni rivojlantirish; tadqiqot, qidiruv ishlarini olib borish qobiliyatlarini shakllantirish; -jamiyatda ijobiy xatti-harakatlar ko’nikmalarini rivojlantirish, bu o’z-o’zini rivojlantirishga qodir bolgan shaxsni shakllantirishga yordam beradi. Bu esa yuqori darajadagi madaniyat bilan, boshqasining yomonligini anglatmaydi, boshqa narsalarga nisbatan bag’rikenglik demokratik jamiyatning asosiy xususiyatlaridan biridir.

Ushbu ta’lim modeli bo lajak o’qituvchilarni etnopedagogik kompetensiyalar bilan ta’minlash uchun keng imkoniyatlarni ochadi. Model bo’lajak o’ quvchilarni madaniy xilma-xil ta’lim muhitida yashashga, o’zaro anglashuvga, hamjihatlik va ijtimoiy mas’uliyatni rivojlantirishga yo’naltirilgan bo’lib, pedagogik jarayonni yanada samarali va mazmunli qiladi. Bo’lajak

o’qituvchining etnopedagogik kompetensiyalarini rivojlantirish metodikalari o’zining samaradorligini ko’rsatdi.

Bo’lajak o’qituvchilarning milliy ruhiyatga oid tafakkuri, qadriyatlarni anglash darajasi va ularni o’qituvchilikda puxta qo’llash layoqati asosiy mezon sifatida.

Tadqiqot asosida etnopedagogik kompetensiya, ya’ni bo’lajak o’qituvchining turli madaniyatlar va an’analarga mansub o’quechilar bilan samarali ishlash qobiliyati, bir nechta muhim elementlardan iboratligi ilmiy asoslandi.

Xulosa. Ma’lumki, qadriyatlami yaratuvchi ham, avloddan-avlodga yetkazuvchi ham xalqning o’zi. Shu bois ham xalq pedagogikasida qadriyatlar pedagogik jihatdan keng o’rganiladi, bunda ular quyidagi shakllarda namoyon bo‘ladi: oilaviy qadriyatlar, mehnat qadriyatlari, maishiy turmushni ifodalovchi qadriyatlar, ijtimoiysiyosiy mazmundagi qadriyatlar, madaniy-ma’rifiy qadriyatlar, badiiyestetik qadriyatlar, sog’lom turmush tarziga oid qadriyatlar, ma’naviyruhiy qadriyatlar. Oilaviy qadriyatlar oila va oila a’zolari tomonidan qadrlanadigan o’zaro munosabatlar, kattalarga hurmat, kichiklarga izzatda bo’lish, qarindosh-urug’lar o’rtasidagi mehr-oqibat kabilami qamrab oladi. Badiiy-estetik qadriyatlarga xalq amaliy san’ati, hunarmandchiligi, musiqa, raqs, qo’shiqchilik, tasviriy san’at, milliy bayramlar, urf-odatlar, an’analar, to’y-tomoshalar, motam marosimlari, kiyinish madaniyati va boshqalami kiritish mumkin. Ma’naviy-ruhiy qadriyatlar mehnatsevarlik, insonparvarlik, mehrmuruvvat, saxovat kabi xislatlardan iborat bo’lsa, ijtimoiy-siyosiy qadriyatlar adolat, tinchliksevarlik, erkinlik, do’stlik, tenglik kabi tushunchalami o’z ichiga oladi. Mehnat qadriyatlariga hunarmandchilik, dehqonchilik, chorvachilik kabi sohalar kiradi, inson maishiy turmushiga oid qadriyatlar esa milliy taomlar, xalq tabobati, shargona mehmondo’stlik kabilami gamrab oladi. Enopedagogikani organish natijasini taxmin qilsak, biz xabardan kelib chiqamiz: xalqning og’zaki ijodida, urf-odatlarida, urf-odatlarida, urf-odatlarida insonparvarlik ta’limi masalalari bo’yicha juda ko’p ma’lumot mavjud, shuning uchun milliy an’analarni o’rganish o’quvchilaring bag’rikengligini shakllantirishga ijobiy ta’sir ko’rsatmasligi tabiiydir. Etnopedagogikani o’rganish usullaridan biri yozma manbalar bilan tanishish edi, ularning qiymati o’rganilayotgan xalqlar haqida ishonchli ma’lumotdir, chunki ularda mavjud bo’lgan materiallar aslida xalq hayotida sodir bo’lgan tarixdir. Ular tarix, madaniyat kitoblari va arxivlarda saqlanadigan o’rganilmagan materiallar edi.

Muammo ota-bobolarimiz etnopedagogikaga, shu jumladan, boshqa xalqlar madaniyatiga qo’shilgan g’oyalarni baholash edi.

Etnopedagogikada etnik tarix va madaniyat tarixini tiklash uchun biz

arxeologik materiallarni o’rganish usulini qo’lladik, chunki arxeologik materiallar juda ishonchli manbalardir. Arxeologik manbalar tufayli talabalar qadimgi xalqlarning ma’naviy dunyosiga shaxsan tegishgan. Xulosa qilib aytganda, milliy tarbiya tizimida etnopedagogika elementlarini o‘rganishni takomillashtirish yosh avlodni barkamol shaxs sifatida shakllantirishga xizmat qiladi. Taklif etilgan metodik yondashuvlar ta’lim jarayonining samaradorligini oshirishga imkon beradi.

Milliy tarbiya tizimida etnopedagogika elementlarini o‘rganishni takomillashtirish yosh avlodni ma’naviy yetuk, milliy qadriyatlarga sodiq va barkamol shaxs etib tarbiyalashda muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyg‘unlashtirilgan etnopedagogik yondashuv ta’lim samaradorligini oshiradi. Shuningdek, etnopedagogika elementlarini o‘rganishni takomillashtirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar va axborot-kommunikatsiya vositalaridan foydalanish muhim ahamiyatga ega. Fanlararo integratsiya, amaliy mashg‘ulotlar va loyiha faoliyatlari orqali etnopedagogik bilimlar o‘quvchilarda mustahkam va barqaror ko‘nikmalarga aylanishi mumkin. Bu esa ta’lim sifatini oshirishga xizmat qiladi va umuminsoniy qadriyatlar uyg‘unligida tarbiyalashning muhim sharti hisoblanadi. Ushbu metodikaning samarali joriy etilishi ta’lim tizimining ma’naviy-ma’rifiy salohiyatini oshiradi hamda jamiyat taraqqiyotiga munosib hissa qo‘sha oladigan barkamol shaxslarni voyaga yetkazishga xizmat qiladi.

References

1. Avloniy A. Turk gulistoni yoxud axloq. – Toshkent.
2. Adizov, B. R., & Khamroev, A. R. Modeling activities of teachers when designing creative activities of students. Ilmiy xabarnoma,
3. Qahhorov N.V. Vokal asoslari. - T.: 2008. -314-b.
4. Cathrine Sadolin. Complete vocal technique. London., 2012. -p-140.
5. Mirzaeva N.A. Xonandalik uslubiyoti asoslari. T., 2009 - 180-b.
6. Ma’ruzalar matni. - T.: O ‘zbekiston Davlat konservatoriyasi nashriyoti, 2008.
7. Qodirov B. Etnopedagogika asoslari. – Toshkent.
8. O‘zbekiston Respublikasi Ta’lim to‘g‘risidagi Qonuni